

Monika Michaluk

Scenariusz warsztatów

Tajemnice Bożego Narodzenia

Monika Michaluk – pomysłodawczyni, autorka koncepcji i współautorka tekstów książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach* (Wydawnictwo Albus). Autorka i kuratorka wystaw dla dzieci oraz projektów edukacyjnych, związanych z interpretacją dziedzictwa i zagadnieniami międzypokoleniowymi.

Grupa wiekowa: 8-10 lat (uczniowie klas III i IV, potrafiący samodzielnie czytać).

Czas trwania: do 150 min (trzy godziny lekcyjne + przerwa 15 min).

Liczba uczestników: do 25 osób.

Cele edukacyjne warsztatu:

Dzieci zdobędą podstawową wiedzę na temat cyklu naturalnego i odpowiedzą sobie na kilka pytań związanych z Bożym Narodzeniem, takich jak np. Kiedy i po co świętujemy? Jaką moc mają ozdoby świąteczne i dlaczego je wieszamy? W trakcie zajęć na nowo odkrywamy także postać Świętego Mikołaja i dowiemy się, że nie tylko rozdaje prezenty ale jest również patronem zwierząt, który zawsze się nimi opiekuje. Na koniec zastosujemy nauki Świętego Mikołaja w praktyce i zadamy o ptaki wykonując jadalne, ekologiczne ozdoby, które wspólnie powiesimy na ogrodowych drzewkach.

Organizacja przestrzeni

Potrzebne będą:

- stoły i krzesła dla uczestników, ustawione tak aby można było podzielić dzieci na 5 zespołów,
- na każdym stole należy rozłożyć miseczki z ziarenkami, a także szyszki, pędzle, słoiki z miodem i inne materiały,
- warto zadbać o to aby dzieci miały łatwy dostęp do chusteczek nawilżających i ręczników papierowych po to aby móc na bieżąco przecierać zabrudzone ręce,
- dostęp do drzewek: po zajęciach możecie rozwiesić ekologiczne karmniki na pobliskich drzewkach i krzewach.

Materiały

- kilka sztuk książki pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego, Wydawnictwo Albus (ze względu na to, że utwór ma formę komiksową dla lepszego zrozumienia treści i efektu wspólnego czytania wskazane jest aby w trakcie zajęć na jedną, czteroosobową grupę uczestników przypadł min. jeden egzemplarz),
- gazety i makulatura (w celu zabezpieczenia stołów przed zabrudzeniem),
- chusteczki nawilżające i ręczniki papierowe,
- nożyczki,
- 2 szpulki lnianego sznurka,
- szpulka nici,

- ziarenka dla ptaków, różne rodzaje: sezam, proso, pestki dyni, słonecznika, płatki owsiane, len, ziarna zbóż i inne,
- plastikowe naczynia i miseczki do przechowywania ziarenek,
- do 30 tekturowych ruloników po papierze toaletowym,
- duże i małe szyszki sosny oraz świerku,
- 3 paczki rodzynek,
- niesolona słonina dla ptaków,
- 4 słoiczki miodu (miód będzie wykorzystywany jako klej do ziarenek),
- duże pędzle,
- kilka listków opłatka,
- ok. 6 dużych igieł z zaokrągloną końcówką,
- talerze (do przechowywania gotowych wyrobów),
- naturalne ozdoby choinkowe, po kilka sztuk, tj. aniołki ze słomy, papierowe łańcuchy, czerwone jabłuszka, czosnek, cebula, pierniczki, orzechy, światy z opłatka (będą one służyły jako materiały pokazowe podczas pierwszej, teoretycznej części zajęć).

Zgodność tematu z założeniami podstawy programowej:

Wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym współpracy i szacunku dla tradycji; wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających rozwojowi ucznia; wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej i kulturowej; promowanie postaw ekologicznych oraz rozwijanie umiejętności czytania i aktywnego słuchania.

O książce:

Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus) to książka, która może pełnić rolę praktycznego przewodnika po zagadnieniach związanych z polskimi świętami i tradycjami. Książka ukazuje naturalną koncepcję czasu i powiązany z nim, cały roczny cykl obrzędowy, odsłania źródła i niekomercyjne aspekty świąt oraz pokazuje jak wyglądało życie i rzemiosło na dawnej wsi.

Opis warsztatów:

Zajęcia składają się z dwóch części – teoretycznej i praktycznej.

- I część, teoretyczna: polega na wprowadzeniu do tematu poprzez rozmowę i wspólne czytanie książki pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus). W trakcie zajęć dialog z uczestnikami będzie się odbywał na zasadzie zadawania otwartych pytań i odpowiedzi, udzielanych przez dzieci w oparciu o ich własne doświadczenia i luźne skojarzenia. Podczas części teoretycznej dzieci zapoznają się z opowieściami o wigilijnych tradycjach, wierzeniach i odkryją postać Świętego Mikołaja w zupełnie nowej roli. Dowiedzą się także po co nasi przodkowie wieszali na drzewkach ozdoby świąteczne. Czas trwania: 45 min.
- II część, praktyczna: polega na własnoręcznym wykonaniu jadalnych ozdób dla ptaków (ekologicznych karmników). W tym celu uczestnicy wykorzystają naturalne surowce takie jak szyszki, ziarna, miód i tekturowe rolki po papierze toaletowym. Podczas prac manualnych, przy wsparciu osoby prowadzącej, uczestnicy porozmawiają także o tym, w jaki sposób na co dzień możemy zadbać o środowisko i zwierzęta. Po zajęciach możecie powiesić ozdoby na pobliskich, ogrodowych drzewkach lub rozszerzyć swoje ekologiczne działania o wspólne zasadzenie własnego, szkolnego świerku, który w okresie świątecznym może również pełnić rolę szkolnej choinki. Czas trwania: do 90 min.
- Ważne uwagi: ze względu na charakter zadania warsztatowego, podczas wykonywania prac manualnych, wskazana jest pomoc osoby dorosłej. Treści pierwszej części warsztatu mogą zostać skrócone lub rozbudowane przez prowadzącego według własnej inwencji – po to aby dopasować je do możliwości grupy.

Przebieg zajęć

I. Część teoretyczna

- Wstęp *

Rozpocznij zajęcia od pokazania okładki książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach* autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus), a następnie zaprezentuj uczestnikom treści ze stron 28-29. Opierając się na wizualizacjach i prostych skojarzeniach, zapytaj dzieci czym według nich może być ta książka? Odpowiedzi będą dobrym punktem wyjścia do rozmowy na temat tego w jaki sposób nasi przodkowie odmierzali czas zanim na świecie pojawiły się zegary, komputery i telefony komórkowe. W ramach wprowadzenia do tematu krótko objaśnij, na czym polegał cykl naturalny i jego obserwacje oraz co to są równonocce i przesilenia. Z jakimi świętami w roku są związane te zjawiska?

*W przygotowaniach merytorycznych do tej części warsztatu pomoże książka, podpowiedzi znajdziesz na stronach: 26-29, 32-33, 60-61, 88-89, 116-117.

- Wprowadzenie do tematu Bożego Narodzenia.

Zapytaj uczestników, jakie są ich ulubione święta oraz z jakimi porami roku się one wiążą? Czy ktoś wie dlaczego świętujemy Boże Narodzenie? Inne przykładowe, dodatkowe pytania:

Z czym wam się kojarzy Boże Narodzenie?

Jaka atmosfera towarzyszy obchodom świąt Bożego Narodzenia?

Nie od dziś mówi się, że Wigilia to wieczór cudów. Czy znacie jakieś powiedzenia albo opowieści z tym związane?

Moderując odpowiedzi na powyższe pytania bazuj na wiedzy przekazanej uczestnikom na poprzednim etapie zajęć. Wymiana skojarzeń będzie dobrym punktem wyjścia do zaangażowania dzieci w opowieść na temat niezwykłych wierzeń związanych z Bożym Narodzeniem oraz do odkrywania tradycyjnego sensu tych świąt. W trakcie części teoretycznej warsztatu wspieraj się książką pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*, głośno odczytując jej fragmenty, z podziałem na konkretne wątki zawarte w scenariuszu, według kolejności tj.:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 42-43.

Po odczytaniu powyższego fragmentu podsumuj go, zapraszając dzieci do krótkiej rozmowy. Podkreśl, że wiele zwyczajów bożonarodzeniowych pochodzi jeszcze z czasów gdy człowiek musiał się sam postarać o ubrania i jedzenie, np. uprawiając ziemię czy hodując zwierzęta. Dawniej wierzono, że to właśnie wigilijna noc jest wyjątkowym, magicznym momentem w roku, kiedy to ludzie mogli podziękować naturze za dotychczasowe plony i poprosić o kolejne (np. poprzez wykonywanie przyjaznych gestów, takich jak np. okrywanie drzew słomą po to aby wiosną wydały owoce lub poprzez dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami aby rosły zdrowe i silne). Tymczasem na wigilijnych stołach królowały potrawy, na które ciężko pracowano w ciągu całego roku. Zatrzymaj uwagę uczestników na grafice widniejącej na 43 stronie książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*. Odgadując przedstawione scenki, zastanówcie się wspólnie, jakie potrawy znalazły się na stole bohaterów, z jakich składników zostały zrobione i jakie prace w ciągu całego roku należało wykonać, aby te cenne składniki pozyskać? *

*W przygotowaniach merytorycznych do tej części warsztatów pomoże ci książka pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*”, podpowiedzi znajdziesz na stronach: 40-41.

- Wprowadzenie do tematu tradycyjnego wieszania ozdób choinkowych

Po krótkiej dyskusji, bazując na wiedzy i wątkach poruszanych powyżej, zadaj uczestnikom kolejne pytania, takie jak:

Czy znacie jeszcze jakieś bożonarodzeniowe zwyczaje związane z naturą?
(podpowiedzi: wkładanie sianka pod obrus, ubieranie choinki)

A jak myślicie, skąd się wzięła tradycja wieszania ozdób choinkowych?

Szczegółowa odpowiedź na powyższe pytanie padnie w trakcie dalszego czytania książki pt. „*Etnogadki, opowiastki o dawnych obrzędach i zwyczajach*”, według kolejności tj.:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 44-45

W trakcie odczytywania powyższego fragmentu, prezentuj po kolei naturalne ozdoby, o których mowa w tekście, używając przy tym przygotowanych wcześniej rekwizytów takich jak: aniołki ze słomy, papierowe łańcuchy, czerwone jabłuszka, czosnek, cebula, pierniczki, orzechy i świąty z opłatka. Wspólnie powieście ozdoby na klasowej choince. Możesz także połączyć czytanie fragmentu książki z zadawaniem otwartych pytań uczestnikom, tak jak np.

Czy wiecie co symbolizowały te ozdoby?

Czy ktoś wie o podobnych ozdobach na swojej, domowej choince?

Czy widzieliście kiedyś podłóżnik? Jeśli tak, to gdzie?

- Wprowadzenie do tematu związanego ze Świętym Mikołajem i zwierzętami

Przechodząc do kolejnego wątku zajęć, zadaj uczestnikom kilka pytań:

Czy kiedykolwiek słyszeliście o zwyczaju stawiania pustego nakrycia na stole dla nieoczekiwanego gościa?

Czy taki gość kiedykolwiek się u was pojawił?

Czy znacie jakieś historie związane ze Świętym Mikołajem?

Aby przybliżyć uczestnikom postać i rolę Świętego Mikołaja, przeczytaj teksty z książki pt. „*Etnogadki, opowiastki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” – jednak tym razem z podziałem na role, według kolejności tj.:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 36-37

Dziecko

W roli Dziewczynki, czyta wiersz ze str. 36

Dziecko

W roli Gospodarza, czyta wiersz ze str. 36

Dziecko

W roli Panny, czyta wiersz ze str. 37

Dziecko

W roli Zwierząt, czyta wiersz ze str. 37

Dziecko

W roli Zwierząt, czyta wiersz ze str. 37

Dziecko

W roli Sowy, czyta wiersz ze str. 37

Na zakończenie wątku zatrzymaj uwagę uczestników na ilustracji widniejącej na rozkładówce numer 36-37. Niech każdy poświęci chwilę aby odgadnąć na obrazku drogę, którą szedł Święty Mikołaj kiedy przemierzał małą, etnogradkową wioskę.

II. Część praktyczna

- Wstęp *

Zanim rozpoczniecie wykonywanie jadalnych ozdób, które następnie powiesicie na ogrodowych drzewkach z myślą o ptakach, porozmawiajcie chwilę o tym jaka nauka płynie ze wspólnie przeczytanej historii o Świętym Mikołaju. W tym celu zadaj uczestnikom pytania takie jak:

Czego uczy nas opowieść Świętym Mikołaju?

A jak my, wzorem Świętego Mikołaja, możemy dbać o zwierzęta na co dzień?

(podpowiedzi: dbanie o środowisko, segregacja śmieci, właściwe dokarmianie ptaków, sprzątanie terenu)

Następnie przedstaw temat pracy warsztatowej. W ramach zajęć wspólnie zatroszczycie się o ptaki i przygotujecie dla nich świąteczne smakołyki. W ten sposób podzielicie się dobrymi uczynkami ze zwierzętami, które zimą potrzebują naszej opieki. Przygotujcie się do wykonania jadalnych ozdób, które już wkrótce powiesicie na okolicznych drzewkach i krzewach. Jeśli nie macie takiego drzewka na terenie szkoły, możecie je przecież wspólnie zasadzić i co roku stroić jako ekologiczną choinkę!

- Prace manualne

Zaproś dzieci do stolików, na których czekają już materiały: tekturowe rolki, szyszki, ziarna, miód, pędzle, opłatki i nici. Pokaż jak wykonać jadalne ozdoby – słoninki i opłatki na zawieszkach, a także rolki i szyszki posmarowane miodem oraz oprószone ziarenkami, na sznurku. Nawleczcie również na igły nici i wykonajcie jadalne łańcuchy z rodzynek, opłatka i kawałków słoniny. Gotowe „ozdoby – karmniki” układajcie na specjalnie przygotowanych wcześniej, przeznaczonych do tego talerzykach.

- Zakończenie.

Ogłaszamy koniec prac. Poproś dzieci aby przygotowały się do wyjścia na dwór. Niech każda grupa zabierze ze sobą talerzyki z poukładanymi wcześniej, gotowymi ozdobami. Jeśli zdecydowaliście się na posadzenie własnego, świątecznego drzewka na terenie szkoły, zabierzcie również łopatę i sadzonkę. W trakcie wieszania na drzewku ekologicznych karmników porozmawiajcie też chwilę o tym, czym można, a czym nie można karmić ptaków i innych zwierząt (podpowiedzi: produkty solone, chleb). Pamiętajcie również o tym aby za jakiś czas odwiedzić swoje drzewko i sprawdzić, czy po ptasiej uczcie nie pozostały śmieci, z którymi musimy się rozprawić zbierając je i wyrzucając do kosza!

